

αναφορικές προτάσεις

Αναφορικές προτάσεις ονομάζονται οι δευτερεύουσες εκείνες προτάσεις που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα και **αναφέρονται**, δηλαδή προσδιορίζουν έναν από τους όρους της πρότασης εξάρτησης ή το περιεχόμενο όλης της πρότασης εξάρτησης.

👉 **A) ΔΕΧΟΝΤΑΙ ΑΡΝΗΣΗ:**

οὐ: όταν είναι προτάσεις κρίσεως | μή: όταν είναι προτάσεις επιθυμίας

👉 **B) ΕΙΔΗ ΑΝΑΦΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ:**

Οι αναφορικές προτάσεις παρουσιάζουν μια ιδιαιτερότητα: είναι δυσχερής η διάκρισή τους σε είδη, αφού σχεδόν κανένα εγχειρίδιο συντακτικού δεν συμπίπτει στις απόψεις του με κάποιο άλλο όσον αφορά το χωρισμό και τη διάκρισή τους. Εμείς θα δεχθούμε ένα κλασσικό χωρισμό:

1. Αναφορικές προσδιοριστικές ή διασαφητικές.
2. Αναφορικές επιρρηματικές.

① **ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΕΣ**

Είναι εκείνες οι δευτερεύουσες προτάσεις που προσδιορίζουν ή αποσαφηνίζουν (δίνουν δηλαδή πιο λεπτομερείς πληροφορίες για) έναν όρο της πρότασης από την οποία εξαρτώνται. Ονομάζονται επίσης «ονοματικές», ή «διασαφητικές» ή επιθετικές.

α. Εισάγονται με:

τις αναφορικές οριστικές αντωνυμίες:

- ☑ ὅς (= ο οποίος, που. Το ὅς δηλώνει ένα ορισμένο, μεμονωμένο αντικείμενο· ως η γενικότερη αναφορική αντωνυμία χρησιμοποιείται όμως ενίοτε και αντί του οἷος και του ὅστις),
- ☑ ὅσπερ (= ο οποίος ακριβώς),
- ☑ ὅσος (= ὅσος. Στον ενικό αριθμό από την άποψη της ποσότητάς του, ενώ στον πληθυντικό ὅσοι είτε από την άποψη της ποσότητας εν γένει είτε, ειδικότερα, από την άποψη της αριθμητικής ποσότητας),
- ☑ οἷος (= τέτοιος που, όποιος λογής. Δηλώνει ένα αντικείμενο από την άποψη του ποιού του),
- ☑ ἡλίκος (= ὅσος, όσο μεγάλος. Από την άποψη του ποιού μιας ιδιότητας σε σχέση προς το μέγεθος, την ισχύ, την ηλικία κλπ.),
- ☑ ὅποδαπός (= από όποιο τόπο).

2	ΤΙΣ αναφορικές αόριστες αντωνυμίες:
	<ul style="list-style-type: none"> ☒ ὅστις [= ο οποίος, που. Το ὅστις (από το ὅς και την αόριστη αντωνυμία τις) δηλώνει ένα αντικείμενο από τη άποψη του γένους στο οποίο ανήκει, του είδους και της ουσίας του, της δύναμης ή της ικανότητάς του ("τέτοιου είδους")], ☒ ὁπότερος (= ὅποιος από τους δυο), ☒ ὁπόσος (= ὅσος. Στον ενικό αριθμό από την άποψη της ποσότητάς του, ενώ στον πληθυντικό είτε από την άποψη της ποσότητας εν γένει είτε, ειδικότερα, από την άποψη της αριθμητικής ποσότητας), ☒ οἷος (= τέτοιος που, ὁποιας λογής. Δηλώνει ένα αντικείμενο από την άποψη του ποιού του), ☒ ὁπόῳ (= τέτοιος που, ὁποιας λογής. Δηλώνει ένα αντικείμενο από την άποψη του ποιού του), ☒ ὁπηλίκος (= ὅσος, ὅσος μεγάλος. Από την άποψη του ποιού μιας ιδιότητας σε σχέση προς το μέγεθος, την ισχύ, την ηλικία κλπ.).

3	τα αναφορικά επιρρήματα:
	<ul style="list-style-type: none"> ☒ οὔ (= ὅπου), ☒ ἤ (= ὅπως, προς τα εκεί που, μέσα από εκεί που), ☒ οἷ (= προς τα εκεί ὅπου, ὅπως), ☒ ὅθεν / ὅπου (= ἀπ' ὅπου, ὅπου), ☒ ὅπη (= ὅπως, προς τα εκεί που, μέσα από εκεί που), ☒ ὅποι (= προς τα εκεί ὅπου, ὅπως), ☒ ὁπόθεν (= ὅσο)

β. Δέχονται άρνηση:

οὐ: όταν είναι προτάσεις κρίσης | μή: όταν είναι προτάσεις επιθυμίας

γ. Εκφέρονται με:

1	Τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσης (κυρίως):
	α) απλή οριστική (κυρίως): δηλώνεται κάτι το πραγματικό.
	β) δυνητική οριστική (σπάνια): δηλώνεται κάτι το αντίθετο του πραγματικού.
	γ) δυνητική ευκτική (σπάνια): δηλώνεται κάτι το δυνατό στο παρόν ή μέλλον.

2	Τις εγκλίσεις των προτάσεων επιθυμίας (σπάνια):
	α) βουλευτική υποτακτική.
	β) υποτακτική + το αοριστολογικό ἄν.
	γ) ευχετική ευκτική.
	δ) προστακτική.

3

Ευκτική πлагίου λόγου:

είτε με εξάρτηση από ιστορικό χρόνο είτε από έλξη από προηγούμενη ευκτική.

δ. Χρησιμεύουν ως:

1

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ:

είτε σε προσωπικά, είτε σε απρόσωπα ρήματα της πρότασης εξάρτησης.

Ἔσθ' ὅτῳ ἂν ἄλλῳ ἴδοις ἢ ὀφθαλμοῖς; [= ἔστιν τι ἄλλον, ὅτῳ κ.λπ.]

(ΠΛΑΤΩΝ «Πολιτεία» 352e)

Υπάρχει κάτι, με το οποίο μπορείς να βλέπεις, διαφορετικό από τα μάτια;

2

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:

σε προσωπικά ρήματα της πρότασης εξάρτησης.

Τιμωροῦνται δὲ καὶ κολάζονται οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν, καὶ οὐχ ἥκιστα Ἀθηναῖοι, οἱ σοὶ πολῖται

(ΠΛΑΤΩΝ «Πρωταγόρας» 324c)

Έτσι και οι άλλοι άνθρωποι και πρώτα πρώτα οι Αθηναίοι, οι συμπολίτες σου, διώκουν και τιμωρούν αυτούς που νομίζουν ότι τους αδικούν.

3

ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ:

σε προσωπικά συνδεδετικά ρήματα της πρότασης εξάρτησης.

Οὗτος δε τοί ἐστίν ὅς καὶ ταχθεὶς ἀνελέσθαι ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοὺς καταδύοντας Ἀθηναίων ἐν τῇ περὶ Λέσβου ναυμαχίᾳ αὐτὸς οὐκ ἀνελόμενος ὅμως τῶν στρατηγῶν κατηγορῶν ἀπέκτεινεν αὐτούς.

(ΞΕΝΟΦΩΝ «Ἑλληνικά» Β'3.32)

Και είναι βέβαια ο ίδιος άνθρωπος ο οποίος, αν και διατάχτηκε από τους στρατηγούς να περισυλλέξει αυτούς τους Αθηναίους που ναυάγησαν στη ναυμαχία κοντά στη Λέσβο, όχι μόνο δεν τους περισυνέλεξε αλλά και σκότωσε τους στρατηγούς με τις κατηγορίες του.

4

ΠΑΡΑΘΕΣΗ ή ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ:

Σε κάποιον από τους όρους της πρότασης εξάρτησης.

Ἦν δε τις Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ὅς καὶ Φαρναβάζῳ ἐτύγγανεν ἐκ παλαιοῦ ξένος ὢν καὶ Ἀγησιλάῳ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐξενώθη.

(ΞΕΝΟΦΩΝ «Ἑλληνικά» Δ' 1.29)

Ήταν και κάποιος Απολλοφάνης από την Κύζικο, ο οποίος και του Φαρνάβαζου φίλος ήταν από παλιά και του Αγησίλαου φίλος έγινε εκείνη την εποχή.

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ ή ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ:

σε κάποιον από τους όρους της κύριας πρότασης ή πρότασης εξάρτησης.

5

Χρήματα [...] σὺν τοῖς θησαυροῖς οἷς πατήρ κατέλιπεν [= τοῖς ὑπὸ τοῦ πατρὸς καταλειφθεῖσι] ἔστιν εἰς ἀργύριον λογισθέντα τάλαντα πλείω τῶν τρισχιλίων.
(ΞΕΝΟΦΩΝ «Κύρου Παιδεία» Γ'1.33)

Χρήματα μαζί με τους θησαυρούς που μας άφησε ο πατέρας, αν τα υπολογίσουμε σε ασημένιο νόμισμα, υπάρχουν περισσότερα από τρεις χιλιάδες τάλαντα.

ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΠΛΑΓΙΑ ΠΤΩΣΗ:

όπως γενική κτητική, δοτική αντικειμενική, αιτιατική του τόπου κ.α.

6

Οὐδὲν προσδεόμενοι οὔτε Ὀμήρου ἐπαινέτου οὔτε [ενν. τοιούτου ἢ ἄλλου τινός κ.τ.ό.] ὅστις ἔπεσιν μὲν τὸ αὐτίκα τέρψει, τῶν δ' ἔργων τὴν ὑπόνοιαν ἢ ἀλήθεια βλάψει.
(ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ «Ἱστοριῶν» Β'41.4)

Χωρίς να έχουμε ανάγκη ούτε κανέναν Όμηρο να μας υμνήσει ούτε κανέναν άλλον που με τους στίχους του θα προκαλέσει στιγμιαία ευχαρίστηση, αλλά που η αλήθεια θα καταστρέψει την εντύπωση που υποβάλλει για τις πράξεις μας.

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ:

σε κάποιον από τους όρους της πρότασης εξάρτησης. Αυτό συμβαίνει κυρίως όταν η αναφορική πρόταση εισάγεται με αναφορικό επίρρημα.

7

Ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἤλθον ταύτην τὴν νύκτα, ἀνεπαύοντο δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος.

(ΞΕΝΟΦΩΝ «Κύρου Ἀνάβασις» 3.1.3).

Πολλοί δεν πήγαν αυτή τη νύχτα στο στρατόπεδο, αλλά πλάγιαζαν όπου τύχαινε ο καθένας.

② ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ

Είναι εκείνες οι αναφορικές προτάσεις οι οποίες από τη μια πλευρά προσδιορίζουν κάποιον όρο της πρότασης εξάρτησης (γι' αυτό και διατηρούν την αναφορική ιδιότητά τους) αλλά από την άλλη πλευρά συνδέουν επιρρηματικά το περιεχόμενό τους προς το περιεχόμενο της πρότασης από την οποία εξαρτώνται. Με λίγα λόγια οι αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις παρουσιάζουν διπλή ιδιότητα και διακρίνονται ανάλογα με την έγκλιση που εκφέρονται αλλά και το νόημά τους στις παρακάτω περιπτώσεις:

1

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΤΕΛΙΚΕΣ:

Εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες *ὅς, ὅστις* και σπανιότερα με τα αναφορικά επιρρήματα *οὕ, ὅπου, ὅθεν*, μετά από ρήματα σκόπιμης ενέργειας ή κίνησης. Εκφέρονται κατά κανόνα με *οριστική μέλλοντα* ή *ευκτική πλάγιου λόγου* και σπανιότερα με *υποτακτική* (η οποία και ισοδυναμεί με τον μέλλοντα). Οι προτάσεις αυτές δηλώνουν το σκοπό για τον οποίο γίνεται η πράξη της πρότασης εξάρτησης στην οποία αναφέρονται. Δέχονται άρνηση *μή*.

[...] *ψηφισαμένων τῶν ἀρχόντων ἀποχωρῖσαι τάξεις αἵτινες βοηθήσουσι.*

(ΛΥΣΙΑΣ «Υπέρ Μαντιθέου» §16)

[...] αφού οι άρχοντες αποφάσισαν να αναχωρήσουν μερικοί σχηματισμοί οπλιτών για να βοηθήσουν.

2

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ:

εισάγονται συνήθως με τις αναφορικές αντωνυμίες *ὅς, ὅστις, οἷος* (πάρα πολύ σπάνια με αναφορικά επιρρήματα). Προσδιορίζουν αιτιολογικά το περιεχόμενο της πρότασης εξάρτησης, ιδίως όταν αυτό δηλώνει ψυχικό πάθος. Εκφέρονται με τις εγκλίσεις των *προτάσεων κρίσεως* (όπως ακριβώς και οι αιτιολογικές προτάσεις, ήτοι οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική και ευκτική του πλάγιου λόγου), αν και συνήθως θα τις συναντήσουμε σε *οριστική έγκλιση*. Δέχονται άρνηση *οὐ*.

Οὐδέν ἀπολωλεκέναι, οἷ γε μή τε ἀργύριον εἶχον ἔτι πέμπειν, ἀλλ' αὐτοὶ ἐπορίζοντο οἱ στρατιῶται, μήτε βούλευμα χρηστόν.

(ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ «Ἱστοριῶν» Θ' 76.6)

Δεν είχαν να χάσουν τίποτα, επειδή αυτοί ούτε χρήματα είχαν πια να τους στείλουν —γι' αυτά φρόντιζαν οι ίδιοι οι στρατιώτες— ούτε καμιά χρήσιμη συμβουλή.

3

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ή ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ:

εισάγονται με τις αντωνυμίες *ὅς, ὅστις, οἷος* (και πολύ σπάνια με τα αντίστοιχα αναφορικά επιρρήματα). Συνήθως στο τέλος της πρότασης εξάρτησης βρίσκονται δεικτικές αντωνυμίες ή επιρρήματα. Εκφέρονται με τις εγκλίσεις των συμπερασματικών προτάσεων που είναι *προτάσεις κρίσεως* δηλαδή α) οριστική, β) δυνητική οριστική, γ) δυνητική ευκτική, δ) *απαρέμφατο*, οπότε και έχουμε αναφορικό - συμπερασματική *απαρεμφατική* πρόταση. Στην περίπτωση αυτή δηλώνεται συμπέρασμα ενδεχόμενο ή επιδιωκόμενο (υποκειμενικό). Γενικά, δηλώνουν το αποτέλεσμα, το επακόλουθο της πράξης που γίνεται στη πρόταση εξάρτησης και δέχονται άρνηση *μή*.

Τίς οὕτω μαίνεται ὅστις οὐ βούλεται σοὶ φίλος εἶναι;

(ΞΕΝΟΦΩΝ «Κύρου Ἀνάβασις» Β' 5,12)

Ποιος είναι τόσο τρελός που [= ώστε] να μη θέλει να είναι φίλος σου;

4

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ:

εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα που ισοδυναμούν με υποθετικούς συνδέσμους: *ὅς* (= εάν κάποιος), *ὅστις* (= εάν κάποιος), *ὅς ἂν* (= αν κάποιος), *ὅστις ἂν* (= αν κάποιος), *ὅπου* (= αν κάπου), *ὅπου ἂν* (= αν κάπου), *ὅποι ἂν* (= αν κάπου), *ὅπη ἂν* (= αν κάπου). Εκφέρονται με τις εγκλίσεις των υποθετικών προτάσεων, δηλαδή έχουμε εφαρμογή των υποθετικών λόγων. Δέχονται ἄρνηση μὴ.

Παρ' ἐμοὶ δὲ οὐδεὶς μισθοφορεῖ, *ὅστις μὴ ἱκανός ἐστιν* [= εἴ τις μὴ ἱκανός ἐστιν] ἐμοὶ ἴσα πονεῖν.

(ΞΕΝΟΦΩΝ «Ἑλληνικά» Στ'1,5)

Εγώ δεν έχω κανέναν μισθοφόρο που να μην [= παρά μόνο αν] έχει την ίδια αντοχή με μένα. (Στη συγκεκριμένη αναφορικο-υποθετική πρόταση εκφράζεται το πραγματικό)

5

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΒΟΛΙΚΕΣ ή ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ:

είναι οι αναφορικές εκείνες προτάσεις που φανερώνουν *παραβολή*, δηλαδή *σύγκριση του περιεχομένου* τους προς το περιεχόμενο της πρότασης εξάρτησης. Εισάγονται συνήθως με τα αναφορικά επιρρήματα: *ὡς*, *ὡσπερ*, *ὅπως*, *ὅσον*, *ὅσῳ ἢ*, *ὡς εἰ*, *ὅπως εἰ*, *ὡς ἂν*, *ὡσπερ ἂν*, *ὡσπερ εἰ*, *ὡσπερ ἂν εἰ*. Εκφέρονται με ἐγκλιση οριστική (όταν εκφράζουν σύγκριση ανάμεσα σε αληθινά γεγονότα ή πράγματα) και υποτακτική ή ευκτική (όταν η σύγκριση αφορά υποτιθέμενες καταστάσεις). Με λίγα λόγια, ἄλλοτε εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (ἄρνηση οὐ) και ἄλλοτε με τις εγκλίσεις των προτάσεων επιθυμίας (ἄρνηση μὴ).

Ὡστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται ὡσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον [ενν. διάκεινται].

(ΞΕΝΟΦΩΝ «Κύρου Ἀνάβασις» Β'6,12)

Κι έτσι, οι στρατιώτες ἐνιωθαν γι' αὐτόν, ὅπως ακριβῶς τα παιδιά ἀπέναντι στον δάσκαλο.

Γ] ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΓΙΑ ΕΞΑΣΚΗΣΗ:

1. Ἄ ἐπίστασαι, ταῦτα διαφύλλατε ταῖς μελέταις.
2. Ὁ φθόνος οὐκ ἔχει πρόφασιν, δι' ἣν ἂν τύχοι συγγνώμης ὁ τοῦτο πεπονθώς.
3. Οἱ πολλοὶ ποιοῦσι τοῦτο, ὅ τι ἂν τύχωσι.

4. Οὐκ ἔστιν οὐδείς ὅστις αὐτόν φιλεῖ.
5. Νόμιζε τούς παῖδας ὅ, τι περί τήν σήν ψυχὴν νομίζεις.
6. Οὐδείς οὕτως ἀνόητός ἐστιν, ὅστις βούλοιτ' ἂν ἄνευ ἡγεμόνος ἀπιέναι.
7. Οὕτω ζῶσιν, ὥσπερ ἂν οὐδέ δοῦλος ἐβούλετο ζῆν.
8. Οἱ θεοὶ συναγωνίζονται οἷς ἂν βουληθῶσιν.
9. Ἐδαπάνησεν ἔλαττον ὧν ὁ ἀνὴρ αὐτῇ ἔδωκε.
10. Πράττεις ἅπερ ἂν δοῦλος φαυλότατος πράξειεν.
11. Ὅρῳ σε διώκοντα ταῦτα, ὧν μὴ τύχοις.
12. Ἔστι δίκης ὀφθαλμός, ὅς τά πάνθ' ὀρᾷ.
13. Σφόδρα ἀμαθῆς Κροίσφ ἐδόκει Σόλων εἶναι, ὅς οὐκ εὐδαίμονα αὐτόν ᾔετο εἶναι.
14. Ἄξιον ἐπαινεῖν τούς ἀνδρας, οἳ ὑπέρ τῆς πατρίδος ἀπέθανον.
15. Πορεύεσθαι δεῖ ἡμᾶς ὅπου ἔξομεν τά ἐπιτήδεια.
16. Λέγει ὅτι ἄξει αὐτούς εἰς χωρίον, ὅθεν ὄψονται θάλασσαν.
17. Ἔστι τις οὕτως ἄφρων, ὅστις οἶεται ἂν ἡμᾶς περιγενέσθαι;
18. Ἄ μή φρονῶ σὺ φιλῶ λέγειν μάτην.

19. Τό πέρας πάντων γίγνεται ὡς ἂν ὁ δαίμων βουληθῆ.
20. Προσῆκειν ἡγοῦ τοῖς πονηροῖς ἀπιστεῖν, ὥσπερ (προσῆκειν) τοῖς χρηστοῖς πιστεύειν.
21. Τίς οὕτω μαινεται, ὅστις οὐ βούλεται σοι φίλος εἶναι.
22. Ἐγὼ γάρ Ἀθηναίους, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, φημί σοφούς εἶναι.

Βασική Βιβλιογραφία

Ασωνίτης Ν. – Αναγνωστόπουλος Β., *Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας*, εκδόσεις Αναστασάκη, Αθήνα 2000 | Γεωργόπουλος Γ., *Αρχαία Ελληνική Σύνταξη*, εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα 1998 | Γιαγκόπουλος Α., *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής*, εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη 1998 | Γρηγορόπουλος Δ., *Η σύνταξη του αρχαίου ελληνικού λόγου*, εκδόσεις Ἐννοια, Αθήνα 2004 | Δελής Τ., *Συντακτικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1997 | Λεμπέσης Χ. – Καργάκος Σ., *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1997 | Liddel H.G. – Scott R., *Μέγα Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσης*, τόμοι I – V, εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2001 | Μπίλλα Π., *Μαθήματα σύνταξης της Αρχαίας Ελληνικής*, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2000 | Μυτιληναίος Ο., *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής*, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000 | Παπανικολάου Γ. Ν., *Λεξικόν των ρημάτων της αττικής πεζογραφίας*, εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 1994 | Πασχαλίδης Δ., *Ασκήσεις Συντακτικού της Αρχαίας Ελληνικής*, εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη 1998 | Πελέκης Μ., *Λεξικό Ρημάτων της Αρχαίας Ελληνικής*, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 1999 | Σαμανλής Θ. – Μπιτσιάνης Α., *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής*, εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 1997 | http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/composition/page_083.html

Γάμος στην Αθήνα του 5^{ου} αι. π. Χ.